

(א) [לעיל כא, ט] [לעיל מט: לקמן נא, א] ג' ג' רש"ל אמות, (ד) מוספתא פ"ג, (ה) שקלים פ"ה ה"א יבמות ק"א: [ע"ש], (ו) יבימות י"א ח"א, (ז) עירובין כ"ג [ע"ש], (ח) שמות כא, ט [עין פ"ט לקמן נא: ד"ה טס],

תורה אור השלם

1. בעל הבור ישלם כסף ויביב לבע"ל ודמות יהיה לו: שבות כא לר 2. יבא אלהינו ואל יתורש אש לפניו תאכל וסביבו נשערה מאד: תהלים ג 3. אל נערץ בסוד קדושים רבה ונורא על כל סביבו: תהלים פ ח 4. הצור תמים עולו כי כל דרךיו משפט אל אמנה ואין על צדיק ויתורש הוא: דברים לב ד

הגהות הב"ח

- (א) רש"י ד"ה דלחוח זה ארומה לר"ה בגון מקצה מקום מרשותו לר"ה דהוה ליה חופר: (ב) ד"ה כה"י הסמוכה לגשות הרצים דהוה ליה הפקיר פ"ג ומתנת דה"י כגון מקצה וכו' נמחק: (ג) תוס' ד"ה כבוד וכו' פי' נקוטנס לעיל דקסנר:

רבינו הגנאל

כגון אלו החופרים לאושין פטור. פי' יסודות כדכתיב וארשיא יחוטו, ותאכל יסודותיה, תרגו' ואכלת אושותהא. [מסר לו דליו. כלי שלן. אמרה להם זכר של רחלים נודמן לי וזקן אחד מנהיגו. פי' זכר של רחלים, אילו של יצחק. וזקן אחד, אברהם.

שור שנגח את הפרה פרק המישי בבא קמא

בעל הסקלה. ולעולם כרה"ר אכל כרשותו א"ע"פ שהפקיר פטור כדפרישית. האי דנקט ולא הפקיר צורו דאם הפקיר אף צורו הוה ליה צור כרה"ר: ומאי זהו דר"ע. בשלמא זהו דרבי ישמעאל למעוטי דר"ע אלא זהו דר"ע למעוטי מאי הא צור כרה"ר נמי אמור בתורה כדדרשינן: להשלומוין.

צור דאית ליה בעלים נאמר אלא משלומוין כדכתיב בעל הצור ישלם וצור כרה"ר נאמר אלא הניזקין כדכתיב(א) כי יפתח אש וכו' יכרה ונפל שמה וגו' והכי קאמר ר"ע אמאי פטרת צבור כרשותו והלא זהו צור האמור בתורה אלא משלומוין: הנהו מילךך לריגי. ולעולם כרשות היחיד והפקיר רשותו ולא צורו דהוה ליה ממונו שהיך חייב משום דקרינן ביה בעל הצור אכל כרה"ר ללא ממונו הוא פטור: דט"ס. יסתוס (ט) וימלא עפר: ומאי זהו דר' ישמעאל. הואיל ולדידה תרוייהו כמיבי: לטוקין. צור כרה"ר פתח צו הכתוב תחלה כשצדק צנוק ונפל שמה שור או חומר צור כרשות הרצים דצר צו הכתוב כי יפתח וכו' יכרה ונפל. ואי קשיא ממני' מני כרה מוקי ליה כר"ע דמחייב אתרוייהו ורז יוסף מוקי לה כר' ישמעאל: פטור. אם נפל דרך פיו כרשותו וקס"ד אפילו הפקיר רשותו פטור אלא אם נפתחה הקמירה שקמר וכסה כרה"ר חייב דהאי תנא סבר חיובא דצור כרה"ר הוא: לאושין. יסוד לחומת ביתו על פני כל רוחב הצית אלא רה"ר. ומצירו כספר עורא (ד) ואשיא ימיטו ובגמרא נפל אשיאתא (ברכות דף טו): פטור. והיינו נמי כחופר צור כרשותו דאית ליה בעלים והפקיר רשותו דלא מני למימר ליה מאי בעית כרשותו הכא נמי לא מני למימר ליה למה הלכה בהמתך על שפתו דהא כרשות הרצים היא: ועממא דלאושין. שדרך לעשות כן ואינו פושע: הא לאו לאושין חייב אלמא צור כרשותו חייב וקשיא רישא לסיפא: רישא. דקמני צור כרשותו פטור ר' ישמעאל: וסיפא. דמיחייב דדייקין הא לאו לאושין חייב ר"ע: אלא לרז יוסף. דלמר צור כרשותו דכולי עלמא חייב רישא דקמני פטור מני: לא רשותו ולא צורו. דל"ל כרשותא מאי בעית. ואכזריך לאשמועי' דא"ע"ג דאינו רשאי לעשות כן דאין עושין חלל תחת רשות הרצים מיהו הואיל ולרשותו פתחו פטור: דארווח צה ארווחי לרז"ר. (ה) דהוה ליה חופר צור כרה"ר והלכך טעמא דלאושין הא לאו לאושין חייב: כרה"י הסמוכה לרז"ר. (ו) כגון מקצה מקום מרשותו לרשות הרצים דהוה ליה הפקיר רשותו פטור: ומסר לרצים. דלמר לבני עירו הצור זה שפתתי לך לנס לשמות מי גשמים המתכנסין עס ורואיה לשמות

עין משפט נר מצווה

מא א ב מיי פ"ב מהלכות מוקי ממונ הלכה ב סוג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' מי סעף 1: מב ג מיי פ"ג ע"ג עס הלכה כג סמג עס טוש"ע ח"מ סי' מח סעף א וע"ש בהגה"ה: מג ד ה טוש"ע ח"מ סי' מי סעף ט: מד ו מיי עס הלכה כג סמג עס טור ע"ע עס סעף ז וסימן מח סעף א:

מוסף רש"י

בעל התקלה. אף על פי שאין הצור שלן, ששאלו כרה"ר, ששאלו עמלו להחייב בהמון עמלו להחייב עמלו צנוק (שמות כא) ועל רגלים ומני מתכנסין בן והיו שומין הן ובהמתן (יבמות ק"א) אמר להם שלום. שעדיין יבילה לחיות, וכן כשהיא אכל שלישיית שאינה יכולה לחיות אמר להן עלתה לה, שדוע היה לו שלא תמות עס דלוקמן, דבר שהיה מתעסק בו אוחו לדיק, אביה לא יכשל צו ודעו (שם). זכר של רחלים. זה אילו של יצחק, וזקן אחד מנהיגו. זה אברהם (שם). נביא אתה. לדע לדידות. מתעסק בה. אף על פי כן מת בנו. על (ר) מחולא בצמא. שקי דכרו על מקום לדקק עם החפידים (שם). וסביבו נשערה. (שם). לשון חוט השערה (שם). עם סביבו. עם דיקוס ההולכים אחיו (שם).

בבור ברשותו. פי' צנוקו' (ו) דקסנר [ר"י] דכי אפקרינא רשותא לא ליחייב אלא כהזיקא אפקרינא משמע דרז"ה לומר אם סמך הצור מתחילה לרה"ר חייב לכולי עלמא ואין משמע כן ועוד דקסמון אמר הא לאו לאושין חייב ואוקמה רבה כר"ע אכל לרז"י ישמעאל משמע דפטור וי"ל דהיינו טעמא משום דל"ל מוקי כרשותי מאי צני שלא היה לו להתקרב כל כך אלא רשותי שמתפל צבור: אמר לך רב יוסף בולח דברי הכ"ז היא. לאו דוקא כולה אלא רישא וסיפא דאקשי מינייהו אכל מניעתא דקמני כרה"י ופתחו לרשות הרצים חייב לא איתא אלא כרזי ישמעאל: בגון דארווח ארווחי רז"ר. והשקא כולה דרזי הכל רישא כשלא הפקיר לא רשותו ולא צורו וסיפא דלחוח ארווחי ומיהו רזי יוסי צר יהודה דצני החקקה לא מתוקמא כרזי ישמעאל: דבר שנצמער בו. וה"ה אכתי מנא ליה הא מת בנו צלמא וי"ל דמי' צלותו דצר עגמו לא היה ראו לישל צירושלמי (שקלים פ"ה ה"א ע"ש) מלאך צדמות רזי חנינא נודמן לה:

בבור ברשותו ר"ע סבר (ב) בור ברשותו נמי חייב דכתיב ובעל הבור בבור דאית ליה בעלים קאמר רחמנא ור' ישמעאל סבר בעל התקלה אלא מאי זהו בור האמור בתורה דקאמר ר"ע זהו בור שפתח בו הכתוב תחלה לתשלומין ורב יוסף אמר בבור כרה"י כולי עלמא לא פליגי דמחייב מאי טעמא בעל הבור אמר רחמנא בבור דאית ליה בעלים עסקינן כי פליגי בבור כרה"ר רבי ישמעאל סבר בבור כרה"ר נמי חייב דכתיב כי יפתח וכו' יכרה (ג) אם על פתיחה חייב על כרייה לא כ"ש אלא שעל עסקי פתיחה ועל עסקי כרייה באה לו ור"ע הגהו מיצרך צריכי דאי כתב רחמנא כי יפתח הוה אמינא פותח הוא דסגי ליה בכסוי כורה לא סגי ליה בכסוי עד דטאים ליה ואי כתב רחמנא כי יכרה הוה אמינא כרייה הוא דבעי כסוי משום דעבד מעשה אבל פותח דלא עבד מעשה אימא כסוי נמי לא בעי קמ"ל ואלא מאי זהו בור האמור בתורה דקאמר ר' ישמעאל זהו בור שפתח בו הכתוב תחלה לניזקין מיתבי החופר בור כרה"ר ופתחו לרה"י פטור ואף על פי שאינו רשאי לעשות כן לפי שאין עושין חלל תחת רה"ר החופר בורות שיחין ומערות ברשות היחיד ופתחו לרה"ר חייב והחופר בורות כרה"י הסמוכה לרשות הרבים כגון אלו החופרים לאושין פטור ור' יוסי בר' יהודה מחייב עד שיעשה מחיצה עשרה או עד שירחק ממקום דריסת רגלי אדם וממקום דריסת רגלי בהמה ארבעה (ד) מפחים טעמא דלאושין הא לאו לאושין חייב הא מני בשלמא לרבה רישא ר' ישמעאל וסיפא ר"ע אלא לרב יוסף בשלמא סיפא דברי הכל אלא רישא מני לא רבי ישמעאל ולא ר"ע אמר לך רב יוסף כולה דברי הכל היא ורישא שלא הפקיר לא רשותו ולא בורו אמר רב אשי השתא דאוקימתא לרב יוסף לדברי הכל לרבה נמי לא תוקמה כתנאי מדרישא ר' ישמעאל סיפא נמי ר' ישמעאל וטעמא דלאושין הא לאו לאושין חייב כגון דארווח ארווחי לרה"ר מיתבי החופר בור ברשות היחיד ופתחו לרה"ר חייב כרה"י הסמוכה לרה"ר פטור בשלמא לרבה כולה ר' ישמעאל היא אלא לרב יוסף בשלמא רישא רבי ישמעאל אלא סיפא מני לא ר' ישמעאל ולא ר"ע אמר לך בחופר לאושין ודברי הכל: (ז) ת"ר יחפר ופתח ומסר לרבים פטור חפר ופתח ולא מסר לרבים חייב וכן מנהגו של נחוניא חופר בורות שיחין ומערות שהיה חופר ופותח ומסר לרבים וכששמעו חכמים בדבר אמרו קיים זה הלכה זו הלכה זו ותו לא אלא אימא אף הלכה זו: (ח) תנו רבנן מעשה בבתו של נחוניא חופר שיחין שנפלה לבור גדול באו והודיעו את רבי חנינא בן דוסא שעה ראשונה אמר להם שלום שניה אמר להם שלום שלישיית אמר להם עלתה אמרו לה מי העלך אמרה להם זכר של רחלים נודמן לי וזקן אחד מנהיגו אמרו לו נביא אתה אמר להם לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי אלא כך אמרתי דבר שאותו צדיק מצמער בו יכשל בו ורעו אמר רבי אחא אף על פי כן מת בנו בצמא שנאמר וסביבו נשערה מאד מלמד שהקדוש ברוך הוא מודקדק עם סביבו כחוט השערה ר' נחוניא אמר מהכא (א) אל נערץ בסוד קדושים רבה וגורא על כל סביבו אמר ר' חנינא כל האומר הקב"ה ותרן הוא יותרו חיי שנאמר הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט (א"ר חנא ואיתימא ר' שמואל בר נחמני מאי דכתיב

אדר חופר שיחין. לעולי רגלים דכריס: שעה ראשונה. שעדיין היא ראויה להיות חיה בתוך המים: אמר להם שלום. דהוה לה שהות שחלל נפשה אם ישנה עס: אמר להן. כבר עלתה ודאי כדאמרנין לקמן דפשיטא ליה לחפור בורות ומערות לעולי רגלים: עס סביבו. לדיקוס הדצקיס צו: נשערה מאד. לשון חוט השערה: וגורא על כל סביבו. לעבור על כל פשעם: יופרו חיי. יופקרו חיי וגופו שמורה אל הצרות לחטוא: אדר

אדר חופר שיחין. לעולי רגלים דכריס: שעה ראשונה. שעדיין היא ראויה להיות חיה בתוך המים: אמר להם שלום. דהוה לה שהות שחלל נפשה אם ישנה עס: אמר להן. כבר עלתה ודאי כדאמרנין לקמן דפשיטא ליה לחפור בורות ומערות לעולי רגלים: עס סביבו. לדיקוס הדצקיס צו: נשערה מאד. לשון חוט השערה: וגורא על כל סביבו. לעבור על כל פשעם: יופרו חיי. יופקרו חיי וגופו שמורה אל הצרות לחטוא: אדר